

PER PETTERSON

MALEEIXO
EL RIU DEL TEMPS

Traduït del noruec per Carolina Moreno Tena

CLUB EDITOR
BARCELONA

Aquesta traducció s'ha publicat amb l'ajut econòmic de NORLA.

Títol original:
Jeg forbanner tidens ev
© 2008, Forlaget Oktober

1ª edició: desembre del 2009
© de la traducció original: Carolina Moreno Tena
© d'aquesta edició: Club Editor 1984, s.l.
Carrer Pujades, 74-80 – 08005 Barcelona

ISBN: 978-84-7329-145-3
DIPÒSIT LEGAL: B.26.960-2009
Imprès a Novagràfik, de Montcada i Reixac

Tots els drets reservats
Prohibida tota forma de còpia

I

I

Tot això va passar fa molts anys. Quan ja feia temps que es trobava malament, la mare, tipa de la insistència i el neguit dels meus germans i del pare, va anar a veure finalment el metge que solia visitar-la, el mateix que havia visitat la meva família des de temps immemorial. L'home ja devia ser molt vell, perquè no recordo haver anat mai a cap altre metge ni haver-lo vist mai jove. Jo mateix m'hi he visitat de gran, tot i que la consulta és a bastants quilòmetres de casa.

Després d'una breu exploració, el vell metge de capçalera la va enviar tot seguit a l'hospital d'Aker perquè l'examinessin a fons. Al cap d'unes quantes proves segurament doloroses en habitacions blanques o en altres pintades de verd clar, un color verd de poma, a l'immens hospital situat a tocar de la cruïlla de Sinsen, a la zona d'Oslo que sempre m'ha agradat considerar la *nostra* zona, és a dir, a l'est de la ciutat, la van fer marxar cap a casa i esperar els resultats durant catorze dies. Quan a la fi van arribar, vam saber que tenia càncer d'estómac. La seva primera reacció va ser: he passat les nits en blanc any rere any, especialment quan els nens eren petits,

amb la por de morir-me de càncer de pulmó, i ara resulta que tinc càncer d'estómac. ¡Quina manera de perdre el temps!

La mare era així. I era fumadora, igual que ho he estat jo al llarg de tota la meva vida adulta. Conec bé aquest estat nocturn, ajagut al llit, amb el cos rígid sota l'edredó, amb els ulls secs i adolorits, mirant fit a fit dins la foscor amb la sensació als llavis que la vida, literalment, té gust de cendra, tot i que potser a mi sempre m'ha amoïnat més la meva pròpia vida que la possibilitat que els meus fills quedin orfes de pare.

La mare no es va moure de la taula de la cuina durant una estona, amb el sobre a les mans i mirant fixament per la finestra la mateixa catifa de gespa, la mateixa tanca emblanquinada, els mateixos estenedors i les mateixes cases adossades de color gris que havia vist al llarg de tants anys, i pensant el mateix que havia pensat tots aquells anys, que, en realitat, no li agradava gens viure allà. No li agradava el gris de les pedres d'aquell país, tampoc no li agradaven els boscos d'avets, ni les planures, ni les muntanyes. De fet, no les veia, les muntanyes, però sabia que hi eren, que eren pertot, i que cada dia deixaven la seva empremta en els habitants de Noruega.

Es va aixecar, va sortir al corredor i va trucar per telèfon, va penjar després d'una conversa breu i va tornar a seure a la taula de la cuina a esperar el meu pare. L'home ja feia anys que estava jubilat, i ella, catorze anys més jove, encara treballava. Aquell dia, però, havia demanat fer festa. O havia decidit que feia festa.

El pare passava molt de temps fora de casa, sempre hi havia una cosa o altra per resoldre, assumptes que la

mare poques vegades sabia de què anaven i dels quals mai no veia cap resultat; però els conflictes que havien sorgit entre tots dos havien amainat feia molt i ara era una època de treva. Mentre ell no provés de governar-li la vida, ella el deixaria en pau. La mare fins i tot havia començat a defensar-lo i a protegir-lo. Si jo mai deia una paraula crítica, posant-me de part d'ella en un intent mal entès de donar suport a la causa feminista, m'ordenava que m'ocupés de les meves coses. Per a tu és molt fàcil criticar, em deia, tu, que t'ho han regalat tot. Baldufa.

Com si a mi la vida m'anés com una seda. Em trobava en ple procés de divorci. Era la primera vegada que em passava i creia que la vida se'm trencava en mil bocins. Hi havia dies que no aconseguia desplaçar-me de la cuina al bany sense caure de genolls a terra com a mínim una vegada abans de fer el cor fort i continuar.

Quan el pare per fi va arribar a casa tornant del que per a ell devia ser l'empresa més urgent del món, m'imagino que lligada al barri de Valerenga, on havia crescut i on jo mateix vaig néixer set anys després de la guerra, un barri on ell feia escapades freqüents per reunir-se amb homes amb qui compartia l'edat i els orígens —es feien dir «la colla dels iaïos»—, la mare continuava asseguda a la taula de la cuina. Tenia un cigarret als llavis, un Salem suposo, o potser era un Cooly, massa gust de menta per a algú que tenia por de tenir càncer de pulmó.

El pare estava plantat al llindar de la porta amb una bossa molt vella a la mà, molt semblant a la que tenia jo quan feia setè o vuitè a l'escola —tothom en duia una d'igual aleshores—, possiblement la *mateixa* bossa; en tot cas, havia de tenir més de vint-i-cinc anys.

—Me'n vaig avui mateix —va dir la mare.

—¿A on? —va dir el pare.

—A casa.

—¿A casa, avui? ¿No n'hauríem de parlar primer? Jo necessito una mica de temps per pensar-m'ho.

—No hem de parlar de res —va dir la mare—. Ja he comprat el bitllet. Acabo de rebre la carta de l'hospital d'Aker. Tinc càncer.

—¿Que tens càncer?

—Sí. Tinc càncer d'estómac. Per això me'n vaig a casa un quant temps.

La mare encara deia «casa» quan es referia a Dinamarca, a aquella vila especial on havia nascut, al nord d'aquest petit país, encara que hagués viscut a Noruega, a Oslo, quaranta anys exactes.

—Però ¿vols anar-hi sola? —va dir el pare.

—Sí —va dir ella—, això és el que vull. —I sabia que si ho deia d'aquesta manera el pare se sentiria dolgut i trist, i ella no se n'alegrava pas, al contrari, l'home es mereixia un tracte millor, pensava, després d'haver passat tantes coses, però tenia la sensació que no hi havia cap altra manera. Sentia la necessitat de marxar tota sola.

—No m'hi quedaré gaire —va dir ella—, només uns quants dies, tornaré de seguida. He d'ingressar a l'hospital. Segurament m'hauran d'operar. Això espero, si més no. Sigui com sigui, agafaré el vaixell aquest vespre.

Va mirar el rellotge.

—És a dir, d'aquí a tres hores. Val més que pugui a fer les maletes.

Els pares vivien a una casa adossada amb la cuina i la sala d'estar a la planta baixa i tres petits dormitoris i un bany minúscul al pis de dalt. Jo vaig créixer en aquesta casa. Coneixia cada arruga del paper pintat, cada esquer-

da a terra, cada racó esfereïdor del soterrani. Era una de les cases construïdes per Selvaag. Si clavaves una puntada a la paret, el peu et desapareixia a casa del veí.

La mare va apagar el cigarret al cendrer de la taula i es va alçar. El pare no s'havia mogut del llindar de la porta, encara amb la bossa a una mà. L'altra l'havia alçat lleugerament, vacil·lant, cap a ella. L'home no era precisament un as quan es tractava del contacte físic, és a dir, fora dels rings de boxa, i això tampoc no era el fort d'ella, però aleshores la mare va apartar-lo amb cura, gairebé amb tendresa, per poder passar. Ell la va deixar fer, però tan a contracor, amb tanta resistència i tan poca traça que ella va comprendre que hauria volgut estrènyer-la ben fort, mostrar-li així el que era incapaç d'expressar-li amb paraules. Ara ja és massa tard, es va dir a si mateixa, és massa tard, però ell no la va sentir. Amb tot, la mare es va deixar retenir de bon grat i prou llargament perquè el pare sabés que ells dos, després de quaranta anys de vida compartida i quatre fills, encara que un ja fos mort, en tenien prou de continuar vivint a la mateixa casa, sota el mateix sostre, i poder esperar-se mútuament sense haver de fugir de casa, cames ajudeu-me, quan passava alguna cosa important.

El vaixell a bord del qual la mare va marxar, el mateix amb què nosaltres empeníem el viatge amb el mateix rumb, es deia *Holger Danske*. El buc va acabar els seus dies a Suècia com a alberg per a refugiats poc temps després que tot això passés, primer a Estocolm i després a Malmö pel que he pogut esbrinar, i ara ja fa molt de temps que és un munt de ferralla en un país asiàtic, a una platja de l'Índia o a Bangladesh, però a l'època dels fets que estic narrant encara feia la ruta regular entre Oslo i

aquella vila a l'extrem nord de Jutlàndia idèntica a la vila on la mare havia crescut.

A ella li agradava aquell vaixell i considerava que la mala reputació que tenia era immerescuda. Les males llengües l'anomenaven *Holder Kanske*, i també li deien *Kommer Kanske*,* però aquell buc era molt millor que els casinos flotants que fan aquesta ruta avui dia, on les possibilitats d'emborratjar-se il·limitadament són també il·limitades, i si el *Holger Danske* balandrejava una mica massa quan feia mal temps i algú, arran d'això, havia de vomitar, no volia pas dir que el vaixell estigués a punt d'anar a pic. Jo mateix he vomitat al *Holger Danske* i sense encomanar-me a ningú.

La mare s'interessava pels que treballaven a bord. De mica en mica, i sense proposar-s'ho, en va anar coneixent alguns bastant bé. El vaixell no era pas gaire gran, i ells sabien qui era *ella*, la reconeixien tan bon punt pujava a bord per la passarel·la i li donaven la benvinguda com si fos un tripulant.

Qui sap si aquell dia li van notar que estava més seriosa que de costum, en el posat, en el caminar, en la manera de mirar al seu voltant, cosa que feia sovint amb un somriure als llavis. En realitat no era un somriure perquè no hi havia res a la vista que la pogués fer somriure, però aquesta era l'expressió del seu rostre quan alguna cosa havia acaparat la seva atenció i el cap li marxava a un altre lloc, molt lluny del que s'imaginaven els que tenia a la vora. En moments com aquest jo la trobava espe-

* L'autor fa un joc de paraules difícil de traduir: *Holger Danske*, el nom real del vaixell, és el nom d'un heroi danès; popularment, però, li havien canviat el nom fent referència al seu estat atrotinat: *Holder Kanske* vol dir «qui sap si aguantarà», i *Kommer Kanske* vol dir «qui sap si vindrà». (*N. de la T.*)

cialment bonica. La pell se li allisava i els ulls li brillaven amb una lluïssor distinta i clara. Quan era petit sovint l'estudiava a fons quan ella no s'adonava que jo era a la mateixa habitació, o potser s'havia oblidat que hi era, i jo em sentia sol i abandonat. Però era emocionant, perquè semblava una actriu en una pel·lícula de la televisió, com Greta Garbo a *La reina Cristina*, dreta a la proa de la nau amb un posat somiador, cap al final de la pel·lícula, camí d'un indret més espiritual, que vés a saber com havia entrat a la nostra cuina i s'havia assegut una estona en una de les cadires metàl·liques de color vermell, amb un cigarret que treia fum entre els dits i uns mots encreuats oberts davant seu a la taula, de moment arraconats i irresolts. O com Ingrid Bergman a *Casablanca*, perquè duia el mateix pentinat i els seus pòmuls feien una corba semblant, però la mare mai no hauria dit «You have to think for both of us» a Humphrey Bogart. Ni a ell, ni a ningú.

No sé si la tripulació del *Holger Danske* es va adonar d'aquest o de cap altre canvi per la manera com ella els va saludar en retrobar-se o quan va pujar per la passarel·la amb la seva maleteta marró d'imitació de pell, la qual he heretat i encara faig servir quan viatjo d'aquí d'allà, però en tot cas ningú no va endevinar res, i crec que això la va alegrar moltíssim.

Quan va baixar a la cabina, va deixar la maleta al seient d'una cadira, va agafar el got del raspall de les dents del prestatget clavat sobre la pica i el va esbandir bé abans d'obrir la maleta i treure'n una ampolleta que hi havia entre la roba. Era mitja Upper Ten, la seva marca de whisky preferida quan bevia, cosa que feia, em sembla, força més sovint del que nosaltres crèiem. No és que fos assumpte nostre, però als meus germans els semblava

que l'Upper Ten era una mica massa barat, si més no quan es tractava de triar beguda per al viatge i tenies accés a tota mena de productes lliures d'impostos. Ells preferien el whisky de malta, Glenfiddich o Chivas Regal, que eren els que podies comprar a bord del ferri danès, i tenien llargues conferències sobre l'extraordinari regust suau que el *single malt* deixa al paladar i totes aquestes ximpleries, i mortificàvem la mare pel seu mal gust. Ella es limitava a mirar-nos fredament i contestar-nos:

—¿Són aquests els *meus* fills? ¿Uns esnobs?

I tot seguit ens deia allò de tal faràs tal trobaràs. La veritat és que jo hi estava d'acord i, per ser francs, he de reconèixer que també m'estimava més la marca noruega Upper Ten quan em decidia a entrar al *polet** a comprar alcohol, i el whisky no era ni *single malt* ni suau al paladar, sinó que et cremava la gola quan passava avall i et feia saltar les llàgrimes si no t'hi havies preparat abans de fer el primer glop. Això no vol dir que fos un whisky dolent, simplement era barat.

Llavors la mare va treure el tap de l'ampolla amb un moviment bruscat i va omplir si fa no fa un quart del got, el va buidar amb dos glops i li va cremar tant a la boca i la gola que va haver de tossir una bona estona, i tot seguit va plorar una mica, ja que, amb whisky o sense, li feia mal. En acabat va tornar a desar l'ampolla dins la maleta, ben amagada sota la roba, com si fos un objecte de contraban i els duaners fossin a l'altre costat de la porta amb palanques i manilles, es va rentar la cara davant el

* *Polet* és l'abreviació de *Vinnmopolet*, la xarxa d'establiments de l'Estat amb llicència exclusiva per vendre begudes alcohòliques. (*N. de la T.*)

mirall de sobre de l'aixeta, es va eixugar a consciència i es va tibar una mica la part de davant del vestit, com ho fan gairebé sempre les dones una mica rodanxones. Tot això abans de pujar a fer un mos a la cafeteria, una cafeteria modesta en tots els sentits i que oferia un menú modest i entenedor, tal com ella volia que fos, i llavors sí, el *Holger Danske* ja era un vaixell com cal.

S'havia endut a la cafeteria el llibre que estava llegint. Sempre en llegia un o altre, sempre duia un llibre entaforat a la maleta, i si Günter Grass n'havia publicat un recentment, gairebé segur que era aquest el que s'havia endut, en alemany. Quan, poc després d'acabar el batxillerat, vaig deixar de llegir res en alemany, per la senzilla raó que ja no figurava en el programa d'estudis, la mare m'esbroncava i em deia que intel·lectualment era un gandul, i jo em defensava dient que de cap de les maneres, que es tractava d'una qüestió de principis, perquè jo era antinazi. Això la feia enrabiada. M'apuntava al nas amb un dit tremolós i em deia: «Què en saps tu d'Alemanya i de la història alemanya i del que hi va passar, baldufa». Això ho deia sovint: baldufa, em deia, i és cert que jo no era un noi gaire alt, però ella tampoc no ho era. En canvi, era molt bellugadís, sempre ho he estat, i el malnom de «baldufa» contenia els dos vessants, que jo fos raonablement baixet, igual que ella, i al mateix temps un belluguet, igual que el pare. Potser a la mare ja li agradava que fos així. Aquesta era, si més no, la meva esperança. Així, quan de vegades m'esbroncava i em deia «baldufa», mai no m'ho prenia del tot seriosament. I tampoc no és que sabés gran cosa d'Alemanya a l'època en què aquestes converses tenien lloc. Aquí la mare sí que l'havia encertada.

No m'imagino la mare d'un humor gaire sociable a la cafeteria del *Holger Danske*, ni buscant una taula ocupada, ni encetant una conversa amb algú per esbrinar què pensava, què somiava, bé perquè fos com ella i tingués la mateixa formació o, al contrari, perquè les persones no som iguals, i és en les diferències que s'amaga el més interessant; és aquí que hi ha les possibilitats, creia ella, i per això buscava les diferències i en treia sempre profit. Aquest cop, però, va seure tota sola en una tauleta individual, va menjar en silenci i va llegir una estona tota concentrada mentre feia el cafè, i quan la tassa va ser buida es va posar el llibre sota el braç i es va aixecar. Tot just quan s'alçava de la cadira, es va sentir de cop i volta tan baldada que va desitjar desplomar-se i no aixecar-se mai més. Es va agafar al cantell de la taula, el món es balancejava, com el vaixell, i no sabia com s'ho faria per travessar la cafeteria, passar per la recepció i baixar les escales. Però ho va aconseguir. Va agafar una bona glopada d'aire i va passar entre les taules, dreta com un fus, va baixar les escales cap a les cabines sense vacil·lar, amb aquella expressió que ja he descrit al rostre, i només va haver de recolzar-se a la paret un parell de vegades quan avançava pel llarg corredor abans de trobar el número de la seva cabina, va treure la clau de la butxaca de l'abric i va tancar la porta així que va ser a dins. Tan bon punt va seure al llit, es va servir una bona dosi d'Upper Ten amb el got del raspall de les dents, el va buidar amb tres glops precipitats i va plorar perquè li feia mal.